

FORTEPIANODA IJRO ETISH YOSHLARNI MUSIQIY TAFAKKURINI FAOLLASHTIRUVCHI OMIL SIFATIDA

Djalalova N.X.

FarDU musiqa ta'limi kafedrası o'qituvchisi
nx_djalalova@mail.ru

ANNOTATSIYA

Ushbu bayon etilayotgan maqolada Pedagogik Oliy ta'limning musiqa sohasida tahsil olayotgan bo'lg'usi kadrlarni fortepianoda chalish malakalarini egallashi, bu malakalarni egallashdagi muammolar va ularning yechimlari borasidagi takliflar haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: umumiy fortepiano, malaka, ilg'or pedagog, varoqdan o'qish, akkomponiment, ansambl ijrochiligi, ijrochilik amaliyoti.

АННОТАЦИЯ

В статье обсуждается приобретение навыков игры на фортепиано будущими студентами-музыкантами в высших учебных заведениях, проблемы этих навыков и предложения по их решению.

Ключевые слова: индивидуальное общее фортепиано, квалификация, продвинутый педагог, чтение с листа, аккомпонимент, ансамблевое исполнение, исполнительская практика.

ABSTRACT

In this article, it is discussed about the acquisition of the skills of playing the piano by the future personnel studying in the field of music of the Pedagogical Higher Education, the problems in acquiring these skills and the suggestions for their solutions.

Keywords: general piano, skill, advanced pedagogue, reading from a sheet, accompaniment, ensemble performance, performance practice.

KIRISH

Pedagogik Oliy ta'limning musiqa kafedralarida o'qitiladigan fortepiano fanining asosiy vazifasi- talabalarni fortepiano cholg'u asbobida chalish malakalarini shakllantirish va rivojlantirish hamda har tomonlama yetuk, dunyoqarashi keng, yuksak madaniyatli, chuqur estetik didga, salohiyatga ega bo'lgan musiqachi-pedagoglarni tayyorlashdir.

Fortepiano- bu keng diapazonga, kuchli ovozga ega bo'lgan cholg'u bo'lib, boshqa hech qaysi musiqa cholg'u asbobi bunday yorqin imkoniyatlarga ega emaslar. Boshqa musiqa asboblari asosan fortepiano jo'rligida

chalinadi. Fortepianoning ajoyib sifatlaridan biri –bu unda istalgan musiqani chalish mumkinligidadir. Qanday musiqa janri yozilishidan qat’iy nazar, uning fortepiano uchun moslashtirilgan varianti albatta bo’ladi. Fortepiano adabiyotlari ham juda ko’p va kengdir.

O’zi aslida musiqa buyuk bastakor A. N. Serovning so’zlari bilan aytganda, “Qalbning bevosita tilidir”. U atrofimizdagi voqelikning hamma boyligini yoritadi. Insonning qalbini goh g’amginlik va tashvish hissi bilan, goh behad quvonch va shodlik tuyg’usi bilan to’lqinlantiradi”¹. Fortepiano asarlari esa huddi shu histuyg’ularini ko’rsatib bera oladi. Ayniqsa, fortepiano asarlarining ko’p ovozli fakturalari ijrochida garmonik va polifonik eshitish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Bu fikrni kompozitor N.A. Rimskiy-Korsakov ham garmonik eshitish malakasini rivojlantirishda fortepiano o’rganishning o’rni, haqidagi maqolasida ilgari surgan².

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Fortepianoda chalishni o’rganishni dolzarbligini yuqorida aytib o’tdik. Lekin shunday bo’lishiga qaramasdan hozirgi paytdagi muammo shuki, musiqa kafedrasida talabalari o’zlarining asosiy mutaxassislik darslariga ko’proq e’tibor berishadi. Holbuki, yetuk musiqachi-pedagog bo’lish uchun mutaxassislik fanlaridan tashqari umumiy fortepiano fanini ham imkon qadar chuqur egallash lozim. Shuni yaxshi tushunib olish kerakki, musiqani va musiqa savodini o’rganish umummadaniy ish bo’lib, bunda fortepiano eng yaxshi, tengi yo’q vositadir. Tilni, jamiyat haqidagi fanni, matematika, tarix, tabiatshunoslik va hokazolarni o’rganish singari musiqani o’rganish ham madaniy kishi uchun majburiy bo’lishi kerak.

N.G. Rubinshteyn esa bunday degan edi: “Har bir talaba o’zini ma’lum bir cholg’u asbobini yoki fanni egallashga bag’ishlashi mumkin, lekin u xor ijrochiligi, fortepiano chalish malakalarini, musiqa tarixi va estetikasini o’rganishi majburiydir”. (Moskva konservatoriyasi ustavidan).

O’ylaymizki, quyidagi omillar mutaxassisliklari turlicha bo’lgan talabalar fortepiano cholg’u asbobida chalish malakalarini yetarlicha egallashlari uchun yechim bo’la oladi:

1. Har bir talabaga albatta yakka tartibda fortepiano darsini qo’yish lozim.

Yakka tartibdagi ta’limning eng muhim maqsadi ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirishdir.

¹ Серов А.Н. Избранные статьи. Т. III. Музгиз, 1957, 121- с.

² Римский-Корсаков, Н. Статьи (1869-1907). -СПб., 1911. -С.73.

“Musiqqa asboblarini chalishni o’rganish uchun musiqiy qobiliyatlarning muayyan majmuasiga ega bo’lish: musiqani tinglash va undan ta’sirlana bilish, uning mazmunidagi asosiy narsalarni tushunish, musiqada ifodalangan hissiyotlar bilan yashash, musiqadagi ifoda vositalarining ahamiyatini fahmlash va anglash lozim. Lekin musiqiy qobiliyat tug’ma bo’lmaydi. Uni tegishli faoliyat tarbiyalab, takomillashtirishi mumkin. Musiqqa asbobini chalish huddi ana shunday faoliyat hisoblanadi va unda qobiliyat faqatgina namoyon bo’lib qolmaydi, shu bilan birga shakllanadi va rivojlanadi”- degan edi D. Rajabova³.

Pedagogik Oliy ta’limning musiqqa fakultetlarida o’qiydigan talabalarni fortepianoda chalish malakalarini rivojlantirish va ijro jarayonlarida yuqori darajalarga erishishlariga harakat qilish lozim. To’g’ori, maxsus fortepianoga qaraganda umumiy fortepiano kursining talablari ancha soddaroq, lekin sinovlarga, imtixonlarga, kontsertlarga olib chiqiladigan asarlar yuqori darajada ishlangan bo’lishi lozim: tovush tomondan ham, texnik, badiiy-obraz tomondan ham. Talabalarga esa yuqorida sanab o’tilgan sifatlarga qarab baho qo’yiladi.

2. Bunday natijalarga erishish uchun esa albatta fortepiano fanidan saboq beradigan o’qituvchi ham juda bilimli, malakali, ijodkor, intellektual salohiyatli, zamon bilan hamnafas yuradigan bo’lishi zarurdir. Pedagog o’z faniga talabani qiziqtirib, jalb eta olishi muhimdir. Buning uchun u har bir talabani psixologiyasiga, qobiliyatiga, salohiyatiga qarab yondashishi kerak bo’ladi. O’qituvchi shunday bo’lishi kerakki, toki talabalar, ota-onalar uni hurmat qilsinlar, u bilan fahrlansinlar.

Prezidentimiz Sh. Mirziyoyev ham o’qituvchilarni hurmat qilib shunday deganlar: “Hurmatli o’qituvchilar, jonkuyar maktab direktorlari, soha fahriylari, biz sizlarni el-yurtning tayanchi va suyanchi deb bilamiz, sizlar bilan doimo fahrlanamiz”. (Sh. Mirziyoyevning “O’qituvchi va murabbiylar kuni”ga bag’ishlangan nutqidan).

Shunday ekan, o’qituvchi doimo o’z ustida ishlashi, yangi pedagogik, innovatsion texnologiyalardan foydalanib dars o’tishi kerakdir.

Yuqorida aytib o’tilgan yechimlarga yoki boshqacha qilib aytganda takliflarga amal qilinsa talaba fortepiano cholg’u asbobida mohironalik bilan chala boshlaydi. Talaba fortepianoni o’zi ijro etganda musiqani chuqur anglaydi. B. V. Asaf’ev ta’kidlaganidek: “Amaliyot-bu ich-ichidan his etish bo’lib, musiqiy tafakkurni faollashtiradi”⁴. (6, 23-bet).

³ Д.Ражабова. Фортепиано машғулотлари. -Т.: Ўқитувчи, 1994.-128 б.

⁴ Асафьев Б. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании. -М.; Л.; Музыка, 1965.-161 с.

Bu borada G.G. Neygauz esa o'zining fikrini qoldirgan. Uning ta'kidlashicha: "Inson o'zi ijro etganida emotsional-obrazli tasavvurlar uyg'onadi"⁵.(7, 229-bet).

Biz albatta bu fikrlarga qo'shilamiz. Chunki, talabaning o'z ijrosidan olgan taassurotlari, o'z ijrochilik mahorati, amaliyoti, harakati uning musiqiy-badiiy tafakkurini rivojlantiradi.

XULOSA

Fortepianoda chalish malakalarini egallash-musiqiy ta'limning muhim omillaridan biridir. Ushbu ilmiy maqola talabalarga mutaxassisliklaridan qat'iy nazar fortepianoda chalishni mukammal o'rganish muammosiga bag'ishlandi. Fortepianoda ijro etish yoshlarni musiqiy tafakkurini faollashtiradi. Fortepiano cholg'u asbobida chalishni o'rganish talabalarga sol'fedjio,garmoniya, musiqa tahlili, fortepiano va qo'shimcha cholg'u (guruhli), vokal va zamonaviy musiqa, xor va xorshunoslik, dirijyorlik fanlarida ayniqsa qo'l keladi. Shuningdek, ularning kelajak pedagogik ishlarida qiynalmay faoliyat yuritishlarida katta yordam beradi.

REFERENCES

1. Гофман И. Фортепианная игра. Ответы на вопросы о фортепианной игре.- М.Музгиз,1961.-224 с
2. Серов А.Н. Избранные статьи. Т. III. Музгиз, 1957,с. 121
3. Римский-Корсаков, Н. Статьи (1869-1907).-СПб.,1911.-С.73.
4. Д.Ражабова.Фортепиано машфулотлари.-Т.:Ўқитувчи, 1994.-128 б.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning "O'qituvchi va murabbiylar kuni"ga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqidan.
6. Асафьев Б. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании.-М.;Л.;Музыка,1965.-161 с.
7. Нейгауз Г.Об искусстве фортепианной игры.-М.;Музгиз,1961.-318 с.
8. Nazokat, A. (2021). Means of Ensuring the Integrity of the Image and Writing in the Performance of Visual Advertising.
9. Mirzahamdammovna, K. B., Erkinovna, A. N., & Jumadillaevich, S. R. (2021). USE OF INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN FINE ARTS CLASSES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.
10. Mirzahamdammovna, K. B., Erkinovna, A. N., & Jumadillaevich, S. R. (2021). USE OF INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN FINE ARTS CLASSES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.

⁵ Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры.-М.;Музгиз,1961.- 318 с.

11. Sadikovna, S. G., Kurbonova, B., Akhmedova, N., & Sulaymanova, S. (2020). FUNDAMENTALS OF PROFESSIONALISM DEVELOPMENT ON THE EXAMPLE OF PRACTICAL EXERCISES ON FORMING THE SKILLS AND SKILLS OF FUTURE TEACHERS. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 17(6), 8894-8903.
12. Barchinoy, K., Sevarakhon, S., & Mukhammadkodir, Y. (2021). EFFECTIVE METHODS OF TEACHING FINE ARTS AND DRAWING AT SCHOOL.
13. Barchinoy, K. (2019). Problems of Improving Artistic Perception of Future Art Teachers. *Cross-Cultural Communication*, 15(4), 79-82.
14. Qurbonova, B. (2021). The history of visual art and its importance in people life. *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, 11(2), 1558-1561.
15. Kakharovna, A. M., Tadjimatovich, Y. M., Rakhmatovich, S. O., & Mirzahamdamovna, Q. B. (2021). Modern Approaches to the Teaching of Fine Arts. *Solid State Technology*, 64(2), 4250-4254.
16. Nodirjon, M., Abdusalom, M., & Ozodbek, S. (2021). TECHNOLOGIES OF TEACHING FINE ARTS WITH MODERN METHODS.
17. Zulfiya, B., Rakhmonali, S., & Murodjon, K. (2021). A BRIEF HISTORY OF THE DEVELOPMENT AND TEACHING OF DRAWING SCIENCE IN UZBEKISTAN.
18. Nazokat, A., Ibrokhim, Y., & Makhpuzakhon, A. (2021). FACTORS OF DEVELOPMENT OF FINE ARTS.
19. Mannopov, S., Karimov, A., Qurbonova, B., & Dilobar, J. (2022, February). THE EMERGENCE AND DEVELOPMENT OF MUSIC. In *Archive of Conferences* (pp. 49-52).
20. Mannopov, S., Karimov, A., Qurbonova, B., & Dilobar, J. (2022, February). THE EMERGENCE AND DEVELOPMENT OF MUSIC. In *Archive of Conferences* (pp. 49-52).
21. Mannopov, S. (2004). Uzbek folk music culture.(Study guide) Tashkent. *New Age Generation*.
22. Маннопов, С. (2018). Навобахш оҳанглар. Т.: IJOD-PRESS намуриёти.
23. Маннопов, С. У. Л. Т. О. Н. А. Л. И. (2004). Ўзбек халқ музыка маданияти. *Янги аср авлоди*.
24. Маннопов, С. (1852). Ходжи Абдулазиз Абдурасулов (1852-1936).

-
25. Abdusattorov, A. About Makom Melodies Adapted for Orchestra of Uzbek Folk Instruments. *International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development*, 2(11), 28-30.
26. Kurbanova, B., Khurshid, M., & Tokhirjon, S. (2022, May). THE ROLE AND IMPORTANCE OF A SYSTEMATIC APPROACH TO TEACHING IN THE FINE ARTS. In *Archive of Conferences* (pp. 105-107)
27. Мамазияев, Х. А. Ў. (2022). МАҚОМ САНЪАТИДА МУСИҚА ЧОЛҒУЛАРИНИНГ ТАДРИЖИ. *Science and innovation*, 1(С3), 7-14.